Rapport

OP HET

VOORSTEL,

IN DE VERGADERING VAN HET

AMSTERDAMSCHE GENOOTSCHAP

TER BEVORDERING DER

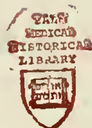
KOEPOK-INENTING

VOOR

MINVERMOGENDEN,

uitgebragt den 21sten Junij 1837.

TE AMSTERDAM,
BIJ D. GROEBE.
1838.

GEDRUKT BIJ C. A. SPIN.

RAPPORT *op het Voorstel in de Vergadering van het Amsterdamsche Genootschap ter bevordering der Koepok-inenting voor Minvermogenden.*

Het voorstel door een der Leden gedaan in de bijeenkomst van het Koepok-Genootschap voor Minvermogenden op den 4[den] November 1836, aanleiding gegeven hebbende tot eenige wijdloopige en ingewikkelde bedenkingen, heeft de Vergadering in hare bijeenkomst van 23 December 1836 goedgevonden eene Kommissie van drie Leden te benoemen, bestaande uit den tijdelijken Praeses, den Secretaris en den Voorsteller, zijnde als Adviseur hierbij toegevoegd de Hoogleeraar G. VROLIK, Oud-Directeur des Genootschaps, ten einde met rijp overleg zoodanig te rapporteren, als hun zoude goeddunken op eene zaak, welke allezins de aandacht der Vergadering heeft tot zich getrokken. Weshalve hebben wij na gehoudene beraadslaging, met onderling goedvinden geoordeeld, het navol-

gende Rapport aan de Vergadering ter beoordeeling over te leggen.

Ten einde in dezen geregeld te werk te gaan, zullen wij na herhaling van het voorstel in bovengenoemde Vergadering gedaan, hetzelve

I. eerst ontwikkelen; vervolgens

II. de hieruit voortgesproten bedenkingen ophelderen, en

III. kortelijk de gevolgen opmaken, welke het practiesche doel voor het Genootschap opleveren.

I.

Het voorstel op zich zelf genomen luidt aldus: »dat men bij de koepok-inenting in het Ge»nootschap zich zorgvuldig zoude wachten, om »geene zieke kinderen te vaccineren."

De aard en strekking van dit voorstel is ontsproten uit meer dan eene bedenking, welke zoowel betrekking heeft tot de koepok-inenting in het algemeen, als bijzonder tot die, welke in het Genootschap aan een aanmerkelijk getal kinderen jaarlijks verrigt wordt. De bedoeling van gemeld voorstel heeft als zoodanig haren grond.

1°. in het bevorderen der koepok-inenting tot afwering der kinderziekte, als zijnde de eigenlijke

strekking onzer inrigting voor diegenen, wier toestand ontoereikend is zich deze kunstbewerking voor geldelijke bijdragen aan te schaffen;

2°. om de waarde en kracht der koepok-inenting zoodanig in stand te houden, als dezelve in de eerste jaren na de ontdekking van JENNER gehad heeft; en

3°. in het ontwikkelen van de eigenlijke redenen, welke aanleiding gegeven hebben tot het voorstel zelf.

Ten einde in geene onnutte herhalingen te geraken, zullen wij deze punten zoo kort mogelijk uiteenstellen.

1. Het groot aantal kinderen, op daartoe bepaalde dagen in openbare inrigtingen ter koepok-inenting aangeboden, is waarlijk niet de geringste oorzaak, welke de bevordering der koepok-inenting in den weg staat. Alhoewel dit bij den eersten oogopslag eenigzins ongerijmd moge toeschijnen, en een groot aantal kinderen ter koepok-inenting voorgesteld, juist het tegendeel zoude doen vermoeden, zoo is het gezegde echter naar waarheid en vereischt allezins de aandacht der Vaccinatores. Waar immers het aantal kinderen, ter kunstbewerking aangeboden, groot is, kan het onderzoek omtrent den physieken toestand niet dan oppervlakkig zijn, en zich alleen bepalen

tot den uitwendigen vorm, welken het aangezigt en de armen opleveren, terwijl het overige zich moet regelen naar de antwoorden der genen, welke de voorwerpen ter koepok-inenting aanbieden; en hoe weinig voldoende dezelve meestal zijn, is ieder onzer bekend, vooral, gelijk menigwerf gebeurt, wanneer kinderen ter koepok-inenting worden voorgesteld door aanverwanten of kennissen der ouders. Zoo men hier nu bijvoegt de volstrekte onkunde, in welke men verkeert omtrent den gezondheidstoestand dezer laatsten, zal ons gezegde nog meer kracht verkrijgen, daar het den Vaccinatores nimmer onverschillig kan zijn, welke *Seminia morbosa* van ouders op hunne kinderen zijn overgegaan.

Geheel anders is het hier, dan bij de vaccinatie in de burgerpraktijk, waar de Geneesheer meest altijd met het voorwerp, ter koepok-inenting bestemd, geheel bekend is, de schroomvalligheid tot deze kunstbewerking ruimer gelegenheid heeft tot onderzoek, en de gezondheid der ouders den Geneesheer meest altijd zekerheid geeft tot het al of niet vaccineren der kinderen.

Wie toch zal het in twijfel trekken, dat van deze omstandigheden de bevordering der koepok-inenting grootelijks afhangt, en vele kinderen, bij gemis

van zoodanig onderzoek, na de vaccinatie aan kwalen en ongemakken beginnen te sukkelen, bij welken deze kunstbewerking alleen het doel schijnt gehad te hebben, om ziekten nog verborgen, vroeger dan anders gebeuren zoude te ontwikkelen en daar te stellen, zonder eenigen zekeren waarborg tegen eene aanstaande besmetting der kinderziekte op te leveren.

Juist deze oppervlakkige beoordeeling wegens den gezondheidstoestand der kinderen is, naar ons inzien, de grootste hinderpaal voor het welgelukken der vaccinatie; want waar het geregeld waarnemen van de gezondheid eens kinds plaats maakt voor een oogenblikkelijk oordeel vellen, zoo als dit in het Genootschap moet gebeuren, dáár juist is een geoefend oog en zuiver oordeel het zekerste middel, om het welgelukken der vaccinatie te bevorderen. Waar immers zoude het aan toe te schrijven zijn, dat de vaccinatie bij zoo vele kinderen óf mislukt, óf een ongeregeld verloop en valschen afloop heeft? Zou de reden hiervan eeniglijk te zoeken zijn in de weinige dispositie, welke deze kinderen voor de kinderziekte hebben? Wij voor ons meenen deze vraag ontkennend te moeten beantwoorden, en gelooven veeleer, dat de gezondheidstoestand dezer voorwerpen veel te wenschen

overlaat, en dat het mislukken der vaccinatie veelal te zoeken is in den ziekelijken staat, waarin zij verkeeren, en oorzaak is, dat de werking der koepokstof gedeeltelijk of geheel verhinderd wordt, eene zoodanige gunstige verandering in het *systema vasculosum* daar te stellen, als noodig is, om de praedispositie tot kinderziekte geheel uit te roeijen; ja zelfs, bij schijnbaar welgelukken der vaccinatie en geregelden afloop derzelve, hoe vaak ontmoet men niet naderhand gewijzigde pokken (1), welke hunnen grond in dezelfde oorzaak hebben. Dat wij in dit Genootschap hiervan minder, dan in de burgerpraktijk voorbeelden ontmoeten, is daarin alleen te zoeken, dat deze kinderen na het afschrijven hunner bewijzen van vaccinatie niet weder, of hoogst zeldzaam aan ons vertoond worden. Wie toch zou vermetel genoeg zijn, om hetgeen hij in de uitoefening der burgerpraktijk zoo menigwerf ziet gebeuren, bij zulk een groot aantal kinderen, als bij het Genootschap worden ingeënt, niet te willen aannemen: »*Ubi testimonia adsunt non opus est* »*verbis*." De zaak is waar, doch de toepassing op

---

(1) Zie J. W. GITTERMAN, Med. Chir. et Art. Obst. Doct. *Verhandeling over de gewijzigde pokken* (*modificated-small-pox*), bekroond bij de Holl. Maatsch., *Natuurk. Verhand.* D. XII. 1823.

de waarde der vaccine verkeerd gezocht; zien wij dit nader.

2°. De waarde eener zaak hangt geheel af van de bestendig goede uitkomsten, welke dezelve oplevert; zoo deze gemist worden, verliest zij, doch zij wordt verhoogd, zoo de tijd dezelve bevestigt. Toetsen wij hieraan kortelijk de vaccine, en wij zullen als hare voorstanders, die niet blindelings zijn vooringenomen, de goede zaak blijven verdedigen.

Naar ons oordeel komt de kwestie alleen hierop neder, dat men stiptelijk in het oog houde, wat de vaccine uitwerkt, en wanneer dezelve mag aangewend worden.

Zoo men deze gewigtige vragen, na de ontdekking van JENNER, altijd naauwkeurig overdacht en hierna gehandeld had, zoo gelooven wij, dat vele tegenstrijdigheden nimmer, zelfs door mannen van groot gezag in de Geneeskunde, openbaar zouden gemaakt zijn, en de resultaten meer grond tot gerust-stelling opgeleverd hebben. De eigenlijke grond tot deze tegenstrijdigheden is, naar ons inzien, in de zeer verkeerde meening der Geneeskundigen te zoeken, welke de vaccinatie als universeel middel tegen de kinderziekte onvoorwaardelijk bij alle individu's wil aangewend hebben, zoodanig dat hier

te Lande en elders geene kinderen tot de lagere scholen worden toegelaten zonder bewijs van behoorlijk verrigte vaccinatie, ja zelfs door blinde vooringenomenheid geleid, sommige Gouvernementen zijn aangespoord, geene individu's als Leden van den Staat aan te nemen, op welke deze kunstbewerking niet is aangewend. En ziedaar juist het middel, om de waarde der vaccine te verminderen, zoo niet bij velen in minachting te brengen. En wat wonder dan, dat na de vaccinatie bij kinderen, tijdens deze kunstbewerking aan *scrophula*, *herpes*, *rachitis* en diergelijke ongemakken lijdende, staande het heerschen der kinderziekte, zich gewijzigde en valsche pokken voordoen, welker verloop ofschoon onregelmatig, echter met dezelfde hevigheid aanvangt en dikwijls met de kwaadaardigste keelabscessen, welke velen onzer meermalen verontrustteden, eindigt; ja zelfs wat meer is, zoo wij de opgaven van geloofwaardige mannen niet willen in twijfel trekken, echte pokken zijn waargenomen. Van hier dat het vertrouwen op de vaccine bij sommigen begint te wankelen, of dat men het heil in deze kunstbewerking slechts voor weinige jaren geldend rekent, en noodzakelijk acht, dezelve te herhalen. Hiertoe brengt niet weinig bij de maatregel in het Koningrijk *Pruissen* genomen, om de

geheele armée op nieuw te vaccineren, waarvan de uitslag voor de vaccine voorzeker niet zeer gunstig geweest is. Immers volgens eene opgaaf te vinden in RUST *Magaz.* B. XLIII, H. 2, heeft reeds op een getal van 48478 Militairen de vaccine bij 15269 andermaal geregeld beloop gehad, en van dezen zijn wederom in den loop van het zelfde jaar 20 door echte pokken aangetast, hebben 50 de *varioloiden* gekregen en zijn bij 54 *varicellen* waargenomen. Deze uitkomst, hoe onbevredigend ook, is echter naar ons oordeel geen bewijs tegen het nut der vaccine, doch bewijst alleen dit, dat de Hooge Regering, twijfelachtig wegens de juiste en goede wijze van vaccineren, tot dien maatregel is overgegaan, ten einde de verdedigers des Vaderlands, bij het heerschen der kinderziekte, tegen eene mogelijke besmetting meer zeker en krachtig te waarborgen. En niet te onregt. Want wie onzer is het onbekend, hoe ook in ons Vaderland (1) en elders, de vaccine wordt aangewend, aan welke handen deze kunstbewerking wordt toebetrouwd. Hoe wei-

(1) Men leze hierover het laatste gedeelte der voortreffelijke Verhandeling van den Heer C. H. SMEETS, Med. Doctor in *'s Gravenhage,* bekroond bij de Hollandsche Maatschappij. *Natuurk. Verhand.,* Deel XXI. 1834.

nigen kennen de echte koepok dan alleen die genen, welken in groote steden bij eene ruime praktijk, maar vooral in openbare inrigtingen de gelegenheid verschaft wordt, dezelve bijna dagelijks bij een groot aantal voorwerpen waar te nemen, ten einde naauwkeurig alle die verscheidenheden of afwijkingen te leeren kennen, waaraan dezelve onderhevig is. Hoe weinigen geven acht op het te vaccineren voorwerp, en hoe velen zijn geheel onbekend met de vereischten, welke tot een' gunstigen afloop der koepok zoo noodwendig gevorderd worden, wil zij waarlijk een voorbehoedmiddel tegen de kinderziekte zijn. Hoe weinigen zelfs, van welke men zulks redelijkerwijze zoude mogen verwachten, dragen eenige grondige kennis van de *sex res non naturales*, van de leer der *Diaetetica*, van de *morbi solidorum et fluidorum;* ja zelfs hun begrip van de *fibra laxa et stricta* is zoodanig bekrompen, dat men bij de behandeling hunner lijders verbaasd staat over de aangewende *ratio medendi.* De *doctrina indicationum et contra indicationum* is hun vreemd, en de wijziging hunner geneesplannen *ex juvantibus et nocentibus* veelal zeer ondoelmatig. En aan zoodanige beoefenaars dezer edele wetenschap wordt grootendeels het heil des aankomenden geslachts toebetrouwd, en aan

hunne resultaten, welke reeds *a priori* te betwijfelen vallen, wordt na eenige jaren de waarde der vaccine getoetst! En dit boven aangehaalde leidt ons tot de verklaring, welke redenen aanleiding gegeven hebben tot het voorstel.

3°. Onbetwistbaar voorzeker is het, dat in alle inrigtingen hoe philantropiesch ook, zich bij verloop van tijd gebreken openbaren, welke hunnen oorsprong hebben in de instelling zelve of van buiten daarin zijn aangebragt. Dan het is ook juist het tijdsverloop zelf, hetwelk gelegenheid geeft, om het gebrekkige in dezelve te verbeteren.

De gebreken nu, welke ten opzigte der vaccinatie aangetroffen worden, zijn alzoo hoofdzakelijk te zoeken in het onbepaald vaccineren en revaccineren van bijna alle kinderen, welke tot het ondergaan dezer kunstbewerking aangemeld worden.

Zoo men zich een juist denkbeeld der vaccine vormt, en daarbij in acht neemt hetgeen vroeger gezegd is, lijdt het geen twijfel, dat de vaccine, onvoorwaardelijk aangewend, nimmer voor ieder kind een beveiligend middel tegen de kinderziekte ooit opgeleverd heeft of in het vervolg zal opleveren. Wil men zijn doel bereiken, dan moet ook dit middel, even als alle andere, niet onbepaald aangewend worden, maar men moet wel degelijk

de indicatie en contra-indicatie zorgvuldig overwegen, de Vaccinator moet individualiseren, dat is: het te vaccineren voorwerp moet gezond zijn, en geene zoodanige teekenen hebben, welke doen vermoeden, dat het tegendeel plaats grijpe. Dat hieraan niet in alle opzigten voldaan wordt, heeft de ondervinding geleerd, en zonder iemand eenige beschuldiging ten laste te leggen, is het echter te meermalen gebleken, dat niet alleen kinderen, wier uiterlijk aanzien aanduidt eene meer dan gewone achterlijkheid in ontwikkeling zonder bepaalden ziektevorm, gevaccineerd zijn, maar ook dat anderen, wier ziekelijke toestand onmiskenbaar was, hiervan evenmin zijn uitgesloten, ja zelfs menig voorwerp aan *scrophula*, *achores*, *exanthemata* en andere ziekten van het *systema vasculosum* laborerende, van deze kunstbewerking niet zijn vrij gelaten. Zoo men nu hierbij voegt de menigvuldige herhaalde vaccinatiën, waarvan men dikwijls tot vijf- en meermalen toe *specimina* aantreft, zoowel omdat vroegere vaccinatiën elders zonder uitwerking zijn gebleven, óf de koepok is afgekrabd geworden, óf eene twijfelachtige uitkomst heeft opgeleverd, óf omdat zoodanig kind na de kunstbewerking niet weder is vertoond, maar ook zelfs omdat de ouders van de vroeger daartoe bestemde

brooduitdeeling niet zouden verstoken blijven, of niet naderhand de bewijzen missen om hunne kinderen den toegang tot de Armenscholen te verschaffen; ja wat erger is, om bij gebrek aan documenten, welke van eenen vroegeren gunstigen afloop der vaccinatie *positief* hadden kunnen afgegeven worden, doch waarvan het kind, hetzij door de nalatigheid in het opteekenen van eenen daartoe bevoegden Vaccinator, hetzij door de achteloosheid der ouders, hetzij eindelijk door het afsterven des Vaccinators beroofd is, thans door eene herhaalde en ieder reize zonder vrucht aangewende koepok-inenting uit het *negatief* te verzekeren, dat het kind vroeger met goed gevolg heeft kunnen gevaccineerd geworden zijn, — dan voorzeker zal ieder onzer overtuigd worden, dat het voorstel op geenen louteren speculativen grond gebouwd is, maar het waarachtig heil der vaccine ten doel heeft, en eenen noodzakelijken maatregel vordert tot reform in deze misbruiken, waartoe de volgende ophelderingen moeten strekken.

II.

Ten einde alzoo hierin te voorzien, moeten wij 1°. bepalen, wat de vaccine eigenlijk is, en hoe-

danig het voorwerp moet zijn waarop men dezelve zal aanwenden;

2°. eenige bedenkingen oplossen, hieruit ontsproten.

1°. De naam van koepok is reeds op zich zelven genoegzaam, om haar te leeren kennen; de bijvoeging van stof, gift of smet leert reeds duidelijker', wat men te verstaan heeft, wanneer van hetzelve gebruik gemaakt wordt tot voorbehoeding der kinderziekte; dat is, wil men een' persoon de koepokstof inenten, bedient men zich van een gift of smetstof, welke eene eigenaardige werking in het vaatgestel moet verwekken, ten einde dit zoodanig te wijzigen, dat hetzelve ongeschikt wordt, om door de smetstof der natuurlijke pokken aangedaan te worden. Het is derhalve eene smetstof, wier aanwending nimmer onverschillig blijven kan, aangezien de groote werking, welke dezelve in het ligchaam te weeg brengt. Door de ondervinding nu is het genoegzaam gebleken, dat de werking der koepokstof bij een voorwerp, daartoe de eigenschappen bezittende, voor de eerstemaal aangewend, kan bepaald worden, en geene andere uitwerking heeft dan de zoo evengemelde wijziging. Zal nu de vaccine, bij een ziekelijk voorwerp aangewend, die zelfde gunstige uitwerking behouden? Wat zal

de vaccine, meermalen gebezigd, bij gezonde of ziekelijke personen uitwerken? — Voorzeker gewigtige vragen, de aandacht der Vaccinatores overwaardig, en slechts zeldzaam genoeg overwogen. Zien wij dit nader.

a) De eenvoudige beantwoording der vragen: Wat is gezondheid? Wat is ziekte? is genoegzaam, om ons de verrigtingen der menschelijke natuur als lijnregt tegen elkander over te stellen. De gezondheid immers is die staat des menschelijken ligchaams, waarin alle verrigtingen in den ruimsten zin genomen naar wensch geschieden. Ziekte daarentegen geeft afwijking van dien normalen toestand te kennen; dat is: wanneer het ligchaam zoodanig gestemd is, dat zijne verrigtingen niet meer in die orde plaats hebben als in den gezonden staat, dat is: abnormaal; en onderstelt dus als aanwezig een' vreemden prikkel, waardoor zijne gewone verrigtingen veranderd, onderdrukt of geheel belemmerd worden. Bij gevolg zijn de verrigtingen van het *systema vasculosum* in den gezonden staat anders, dan in den ziekelijken toestand, en als zoodanig moet de prikkel der koepokstof in beide gevallen aangewend, op geheel ongelijke wijze werken en eene onderscheidene wijziging in het ligchaam ondergaan. De uitwerking in den

gezonden of normalen staat kan alzoo bepaald worden te bestaan in het wegnemen der valbaarheid voor de kinderziekte; in den ziekelijken of abnormalen toestand daarentegen, mogen wij dit niet aannemen: waar twee ongelijksoortige prikkels te gelijk gebezigd worden, moet noodzakelijk de een de werking des anderen storen, en de uitkomst zal alzoo verschillen van die, welke in den gezonden staat plaats heeft. Stellen wij bij voorbeeld, eenen lijder, sints geruimen tijd aan een *quartana intermittens* laborerende, op het onverwachts door eene *pleuritis* aangedaan, welke hare tijdperken regelmatig doorloopt, alsdan zal de *quartana* geheel schijnen geweken te zijn; doch naauwelijks is de lijder tot herstel gekomen, of zij openbaart zich op nieuw, zonder door den aangebragten prikkel uitgeroeid te zijn. Wat zal alzoo het gevolg der koepok-inenting zijn in een voorwerp door *scrophula*, *rachitis*, *herpes*, en diergelijke aangedaan? Niets anders, dan dat de aangebragte koepok, welke, ofschoon oogenschijnlijk hare tijdperken regelmatig doorloopende, echter buiten staat is door de aanwezig zijnde acrimoniën haar eigenaardig vermogen op het *systema vasculosum*, en alzoo op het geheele zamenstel uit te oefenen, door eene volledige wegne-

ming van de vatbaarheid voor de natuurlijke pokken (1). Van hier de zoo talrijk bijgebragte voorbeelden van personen door *variola vera* aangetast na de vaccinatie. Van hier het zoo verbazend groot aantal door *varicellen* en *varioloiden* aangedaan, welke alle bij den onkundigen, maar ook bij vele Vaccinatores, als tegenbewijzen voor de kracht der vaccine zoo te onregte worden bijgebragt.

b) De tweede vraag, wat eene herhaalde vaccinatie, hetzij bij gezonde hetzij bij ziekelijke voorwerpen aangebragt, uitwerkt, vereischt eene nadere beschouwing.

Het herhalen der koepok-inenting kan tweeledig plaats hebben; vooreerst bij zoodanige personen, bij welke de vaccinatie immer onwerkzaam is gebleven of valsch is afgeloopen; ten anderen bij de zoodanigen, welke reeds met goed gevolg gevaccineerd zijnde, andermaal aan de koepok-inenting onderworpen worden. In het eerste geval kan de schuld liggen in de geheele of weinige vatbaarheid van het te vaccineren voorwerp. Want gelijk niet alle kinderen op één en denzelfden tijd de vatbaarheid voor pokken, roodvonk of mazelen heb-

---

(1) Zie J. W. GITTERMAN, l. a. pl., blz. 90 volgg.

ben, maar daartoe op andere tijden de praedispositie verkrijgen, even zoo kan de praedispositie tot het bekomen van koepokken na de inenting, geheel of gedeeltelijk in het gestel liggen. Soms ook kan hiertoe bijdragen de hoedanigheid der koepokstof, tot deze kunstbewerking gebezigd. Want zoo deze stof hare rijpheid niet bekomen heeft, of reeds te *purulent* is geworden of te lang bewaard, moet zulks een' noodzakelijken invloed hebben op het welgelukken der vaccinatie. Het onwerkzaam blijven der kunstbewerking, of derzelver valsch verloop, kan wijders zijnen oorsprong hebben in den ziekelijken toestand der kinderen, waardoor het niet zelden gebeurt, dat de voortgebragte koepok in haren geregelden loop verhinderd wordt, en eene twijfelachtige uitkomst oplevert; waartoe ook nog door velen gebragt wordt het afkrabben der koepokken zelve gedurende of na het ontstekingstijdperk. In het tweede geval wordt de koepokinenting andermaal of meermalen aangewend, omdat men zich voorstelt, dat de werking der vaccine slechts voor een tijd lang hare voorbehoedende kracht uitwerkt, of wel om redenen in het eerste gedeelte reeds in het breede ontwikkeld. Beide gevallen vereischen eene nadere overweging.

Het herhalen der koepok-inenting is voor den

echten Geneesheer eene zaak, welke nimmer onverschillig blijven kan. Zoo men van het beginsel uitgaat, hetwelk wij vroeger aangenomen hebben, dat de vaccine eene eigenaardige smetstof of gift is, kan het niet anders of hetzelve moet, in het ligchaam aangebragt, eene zekere terugwerking te weeg brengen, hoofdzakelijk zich bepalende op het geheele *systema vasculosum;* want bijaldien de aangebragte stof niet opgenomen en in de massa der vochten niet rondgevoerd wordt, blijft dezelve werkeloos en zonder doel. Immers, zoo zich na de kunstbewerking geene teekenen van terugwerking openbaren, kan men weinig vertrouwen op de goede uitwerking der vaccine hebben. Het opkomen der koepokken op den arm of het deel, waarop de inenting geschied is, levert op zich zelve geene genoegzame zekerheid; deze kunnen plaatselijk zijn; de hierbij gepaard gaande koortsige beweging, *diarrhoëa*, braking en de rusteloosheid der kinderen geven ons den besten waarborg voor het welgelukken der vaccine. Waar deze teekenen geheel of gedeeltelijk gemist worden, of de koepok hare natuurlijke tijdperken niet doorloopt, kan met regt de voorbehoedende kracht der vaccine betwijfeld worden, en is de herhaling der kunstbewerking noodzakelijk. Maar is daarentegen de vroegere koe-

pok-inenting geregeld afgeloopen, en wordt zoodanig voorwerp andermaal ter vaccinatie aangeboden, dan is het naar ons inzien zeer bedenkelijk, het koepokgift op nieuw in het ligchaam te brengen. Wat toch zal dezelve alsnu moeten uitwerken? eene herhaalde wegneming voor de vatbaarheid der kinderziekte? Dit is niet wèl aan te nemen. De vatbaarheid door eene vroegere behoorlijk aangewende en regelmatig afgeloopen vaccine eenmaal weggenomen zijnde, kan zulks ten tweedemale geen plaats vinden; er moet dus iets anders in het ligchaam gebeuren. Want het daarvoor te houden, dat de op nieuw in het ligchaam gebragte smetstof der koepok onwerkzaam zoude blijven, is te ongerijmd om aan te nemen en strijdig met de gezonde leer der smetstoffen. Er zal derhalve eene verandering, hetzij direct of indirect plaats grijpen, welke eene kwade of ziekelijke stemming in het gezonde physiek zal daarstellen, waarvan het individu bij vervolg van tijd, in meerdere of mindere mate de nadeelige gevolgen noodwendig zal moeten ondervinden. Is het voorwerp ziekelijk en bepaaldelijk aan cachexiën onderhevig, zal de herhaalde vaccinatie misschien door eene meer gunstige stemming in het *systema vasculosum* te brengen, heilzaam werken, gelijk hiervan voorbeelden bij-

gebragt worden (1), en uit het bovengezegde omtrent het inenten van ziekelijke voorwerpen *ex analogia* zoude te besluiten zijn; doch nimmer zal men het doel bereiken, hetwelk men zich eigenlijk had voorgesteld. Zoo wij nu verder voort redeneren, en dit toepassen op de herhaalde vaccinatie, bij gezonde voorwerpen beproefd; moet uit dezelfde analogie het gevolg nadeelig zijn; hier immers valt geene kwaadsappigheid te verbeteren; en alzoo zal het op nieuw aangebragte gift zijne uitwerking op het gezonde physiek niet missen, en deze zal evenredig zijn aan de kracht van het koepokgift, hetzij spoedig of langzaam werkende, hetzij goedaardig of heftig. De zaak zelf is onbetwistbaar.

Verder; zoo wij niet vreesden, ons bestek te overschrijden, zoude ons deze gelegenheid ruime stof ter behandeling opleveren over de nadeelige gevolgen, welke het wankelen aan de blijvende voorbehoedende kracht der vaccine *sensu morali* te weeg brengt. Het zoude hier de plaats zijn de gevaren aan te wijzen, aan welke de eenmaal goed gevaccineerden prijs gegeven worden, en de ongerijmdheden bloot te leggen, waarin de

(1) Men zie hieromtrent de boven aangehaalde Verhandeling van den Heer C. H. SMEETS, blz. 149.

Vaccinatores vervallen bij het voortplanten van dusdanige heillooze stellingen; waaromtrent als proeve zoude kunnen gelezen worden het gewaagde en verderfelijke stukje van Prof. HEIM in *Ludwigsburg*, getiteld: »*Die Revaccination in K. Wurtemb. Militär im jare* 1835 (1);" dan genoeg. Wij besluiten met de woorden van GAUBIUS: »*Audiant haec Obtrectatores*, ... *infament* (2)."

2°. Eene andere bedenking ter oplossing is deze: »of namelijk bij het afkrabben der koepokken eene herhaalde vaccinatie noodwendig vereischt wordt, wil men van de voorbehoedende kracht der vaccine verzekerd zijn?" Ook deze vraag heeft hare moeijelijkheid, doch kan evenwel beantwoord worden.

Zoo men uit het bovengemelde nagaat, welke de vereischten van goede koepokken zijn, alsdan meenen wij te hebben aangetoond, dat het niet genoegzaam is, onze opmerkzaamheid alleen te bepalen tot den uiterlijken vorm der koepokken, maar dat hiertoe bovenal behoort de waarneming der verschijnselen, welke te kennen geven, dat de

(1) Zie *Wurtenb. Corresp.*, bl. B. V., N°. 30. SCHMIDT, *Jahrb.*, 1837, N°. IV, B. XIV, H. I, S. 25.

(2) GAUBIUS, Pathol. § 26.

koepok-inenting met vrucht geschied is. Vooral moeten wij onze aandacht vestigen op de koortsachtige beweging, de uitbotting der koepokken tot aan derzelver volle rijpheid vergezellende, dikwijls gepaard gaande met brakingen, vermeerderde stoelgangen, rusteloosheid, dorst en de roode ontstekingaardige kring om de koepokken; zoodanig dat hun geheel verloop nimmer binnen de acht of tien dagen zich bepale. Zoo nu de koepokken na derzelver uitbotting of later, door afkrabben of afschuren in haren uiterlijken vorm gestoord worden, doch de meeste der noodzakelijkste verschijnselen aanwezig zijn en voortduren, kan men veilig aannemen, dat de werking der koepok-inenting volledig is, waaromtrent men nog met meerdere zekerheid kan overtuigd zijn, zoo het afkrabben na den achtsten dag of later heeft plaats gehad. Want, gelijk bij de kinderziekte het openen der pokken tijdens derzelver suppuratie geene storing in het verloop der ziekte te weeg brengt, ja zelfs eene *febris variolosa et morbillosa sine variolis vel morbillis* door sommige schrijvers wordt opgeteekend, even zoo kan men zulks ten aanzien der koepokken aannemen.

Dat het echter niet aan te raden is, om uit zoodanige opengekrabde koepokken andere voorwerpen

te vaccineeren laat zich daaruit verklaren, dat wegens het bestendig vloeijen der opene koepokken, zich niet alleen de eigene stof der vaccine ontlast, maar tevens eene groote hoeveelheid *serum*, welke buiten staat is, om bij andere voorwerpen goede en regelmatige koepokken voort te brengen.

En nu nog blijft ons ter beantwoording eene laatste vraag over: »Of namelijk, tijdens het heerschen der kinderziekte, alle kinderen of voorwerpen zonder onderscheid kunnen en mogen gevaccineerd worden?"

De oplossing dezer vraag is niet zeer moeijelijk en laat zich uit het bovenstaande opmaken. Immers in dit geval meenen wij ons te moeten houden aan den stipten regel, dat de vaccine niet onbepaald bij elk individu eene voorbehoedende kracht voor de *variola vera* heeft, gelijk reeds boven breeder door ons is aangevoerd, en dat die voorwerpen, welke de volstrekte vereischten missen, zelfs op andere tijden gevaccineerd te worden, ook bij het heerschen der kinderziekte hieraan moeten onthouden worden; te meer daar het nog geenszins bewezen is, dat zoo voorwerpen aan *cachexia* laborerende, heviger door kinderziekte komen te lijden, dan welgestelde en gezonde, zulks van de kinderziekte als zoodanig afhankelijk is, maar

integendeel mag worden aangenomen, dat in zulk een geval die grootere hevigheid der ziekte van het reeds vroeger verzwakt ligchaamsgestel is af te leiden (1). Zelfs zijn wij niet vrij van het denkbeeld, dat ziekelijke voorwerpen, wegens den aanwezig zijnde ziekte-prikkel van het *systema lymphaticum*, en zeer zwakke en slecht gevoede kinderen, wegens de weinige reactie, van de kinderziekte zullen verschoond blijven, of zoodanig gewijzigd worden, dat dezelve minder boosaardig haar verloop zal hebben.

Welligt werpt deze of gene hier de vraag op, of tijdens het boosaardig heerschen der kinderziekte zoodanige voorwerpen niet zouden mogen gevaccineerd worden, althans *scrophuleuse*, op welke het aanwenden der koepokstof als geneesmiddel door sommigen (2) zeer wordt aangeprezen; niet zoozeer om bij dezen de geheele vatbaarheid voor de echte pokken weg te nemen, hetwelk wij vroeger als geheel onwaarschijnlijk hebben aangetoond, maar veeleer om, bij eene mogelijke uitbotting der *va-*

---

(1) Dr. G. GREGORY, *Cyclopaedia of Practical Medicine,* London 1833—35, Vol. IV, ook te vinden in de *Analekten über Kinderkrankheiten,* B. IV, H. 12, pag. 66 en 67.

(2) Zie KRAUS, *die Schutzpockenimpfung.*, u. s. w., S. 343. C. H. SMEETS, t. a. pl., pag. 149.

riola vera, eene modificatie dezer ziekte daar te stellen, en als zoodanig tegen dreigend gevaar een waarborg te verschaffen; waartegen zich geen redelijke grond laat aanvoeren, bijaldien men niet verzuime die voorwerpen, welke na het heerschen der pokken-epidemie zijn verschoond gebleven, bij eene volledige verbetering hunner kwaadsappigheid andermaal te vaccineren, ten einde de nog overgebleven dispositie tot kinderziekte geheel uit te roeijen (1). Alleen zij het ons vergund aan te merken, dat iedere Vaccinator niet achteloos blijve, hetzij gedurende het heerschen der kinderziekte of buiten dien tijd, in het behoorlijk vaccineren van die voorwerpen, welke hij weet dat kunnen en mogen gevaccineerd worden, opdat hij zijne nalatigheid door den dood der aan kinderziekte gestorven lijders niet bitterlijk te betreuren hebbe.

En alzoo zijn wij gekomen tot de gevolgtrekkingen uit het voorgestelde op te maken.

III.

Uit hetgeen wij alzoo kortelijk hebben aangevoerd bij de ontwikkeling van ons voorstel, en de bedenkingen hieruit voortgevloeid, blijkt het

(1) Zie GITTERMAN, t. a. pl., blz. 146 en 147.

genoegzaam, van welk belang het is, wel toe te zien, dat een middel van zulk eene heilzame strekking en zoodanig vermogen niet, dan met de grootste omzigtigheid, vooral in dit Genootschap, worde aangewend; waarom wij geoordeeld hebben de hieronder staande gevolgtrekkingen als vaste regels, waarnaar ieder Directeur en werkend Lid zich te gedragen hebbe, te moeten voorstellen.

1°.

Alvorens tot het vaccineren van kinderen over te gaan, zal de tijdelijke Directeur verpligt zijn, om ieder voorwerp naauwkeurig in oogenschouw te nemen, zijne bijzondere aandacht te vestigen op deszelfs uiterlijken vorm (*habitus externus*) en door mondeling onderzoek, zoo veel mogelijk, berigten in te winnen omtrent den physieken toestand des kinds.

Zoo dit onderzoek voldoende blijken oplevert van bestendige gezondheid, kan de kunstbewerking verrigt worden; zoo echter het tegendeel plaats grijpt of twijfelachtig voorkomt, zal hij verpligt zijn de vaccinatie uit te stellen: in dit geval echter aan de ouders van het kind een declaratoir uitreikende, waaruit blijkt, dat zij aan hunne verpligting voldaan hebben; met vermelding tevens

van den tijd, waarop het kind andermaal aan de beoordeeling der Directeuren, zal moeten worden vertoond.

2°.

Redenen tot het niet vaccineren der kinderen zijn tweeleedig. Vooreerst eene voorbijgaande ziekte als: *dentitio*, koortsachtige aandoeningen, *exanthemata febrilia*, stuipen, welke zich kort te voren hebben vertoond, *sordes gastricae* enz.; ten tweede, blijvende ziekelijkheid, vooral van het *systema lymphaticum* afhangende, als: *cachexia*, *exanthemata chronica*, *scrophula*, *rachitis*, *lues venerea*, slechte voeding, *crusta lactea*, zuchtige zwelling, enz.

3°.

Het zal nimmer geoorloofd zijn, een kind te vaccineren om redenen hoe menschlievend ook, welke niet onmiddelijk in verband staan met de strekking der koepok-inenting in het algemeen, en die van het Genootschap in het bijzonder.

4°.

Alleen die vaccine kan voor goed afgeschreven worden, welke hare tijdperken (*stadia*) regelmatig doorloopen heeft, waarbij vooral behoort gelet te

worden, dat dezelve op den achtsten, tienden of elfden dag hare volle rijpheid bekomen heeft, een' ligten of sterken graad van ontsteking aanduidt, kenbaar door eene goede areola of koortsachtige beweging. Zoo deze teekenen gemist worden is de vaccine onvolledig. Zullende echter hiervan zijn uitgezonderd zoodanige koepokken, als welke, gedurende het geheele beloop de boven bepaalde teekenen hebbende opgeleverd, eerst op of na den elfden dag zijn afgekrabd.

5°.

Het herhalen der koepok-inenting is alléén geoorloofd bij die gezonde voorwerpen, welker vorige vaccinatie geheel werkeloos is gebleven, valsch beloop heeft gehad, of vóór den elfden dag is afgekrabd, mits zulks uit de aanteekeningen des Genootschaps of van andere tot de koepok-inenting bevoegde personen behoorlijk blijke. Het herhalen der kunstbewerking echter mag niet binnen de zes maanden en niet meer, dan tweemalen geschieden.

C. C. van HEES.
M. W. LUBER.
H. I. de ROOY.

Amsterdam,
den 21sten Junij 1837.

